

Felsőoktatási reform és Kornai elméletei

Rékasi Eszter

Budapesti Corvinus Egyetem

Rajk László Szakkollégium

2013.01.18.

I. Kérdésfelvetés

- ***Milyen következményei lehetnek a 2011-ben indult magyarországi felsőoktatási reformnak a felsőoktatás szereplőire nézve?***
- Fogalmak tisztázása:
  1. Mi a „felsőoktatás”?
  2. Mi lehet egy reform célja?
  3. Kik az érintettek?

I.1. Mi a „felsőoktatás”?

- Társadalmi alrendszer
- Piac – keresletet a hallgatók támasztják, kínálatot az egyetemek adják, szolgáltatás az oktatás
- Célja:
  - Emberierőforrás-elmélet...
  - Signalling modell...
  - Extern hatások

I.2. Mi lehet egy reform célja? [általánosságban]

- **Állami szerepvállalás az oktatásban**
  - Okai: externáliák, információs aszimmetriák, hiányzó piacok
  - Formái: szabályoz, tulajdonos, finanszíroz
- Reform célja: **hatékonyság és méltányosság**
  - Minőségjavítás (rangsorok, Bologna, tömegképzés)
  - Költségcsökkentés (K+F, alulfinanszírozás, államháztartás helyzete)
  - Társadalmi mobilitás megőrzése/ növelése

I.3. Érintettek

- **Hallgatók, felvételizők**
- **Egyetem mint szakmai szervezet**
- **Egyetem mint gazdálkodó szervezet**
- **Munkáltatók**
- **Állam mint tulajdonos, finanszírozó, szabályozó + munkáltató**
- **Társadalom: érdekeit a piac és az állam közvetítheti (méltányosság)**

→ Az első 3-at vizsgálom

II. Gondolatmenet

- **Elméleti keret:**

intézményi környezet → ösztönzők → magatartások → output (minőség, költségek, méltányosság)

1. Intézményi környezet: központosítás [tény]
2. Intézmények hatása: Kornai elméletei
  - Rendszerparadigma mint szemléletmód
  - Intézmények → információk + ösztönzők
3. A reform egyes elemeinek kategorizálása elméleti alapokon
4. Az ösztönzők megváltozása és várható hatásuk

III.1. Kornai a koordinációs mechanizmusokról és az ösztönzőkről

- *Környezet – intézményrendszer – ösztönzők*
- Ált. együtt jár:
  - bürokratikus koordináció + állami tulajdon
  - piaci koordináció + magántulajdon
- **Az információ és az ösztönzők szerepe:**
képeség, érdekeltség, felelősség, elszámoltathatóság, hatékonyság, innováció
- A központosítás ált. rosszabb hatékonyságú
- Irodalom: *Túlzott központosítás, A szocialista rendszer, Gondolatok a kapitalizmusról, Központosítás és kapitalista piacgazdaság*

III.2. A felsőoktatási piac sajátosságai

- Oktatásról általában:
  - piaci kudarcok és méltányosság
  - szükséges az állami beavatkozás, mértéke
~indokolt
- Azonban a felsőoktatásban:
  - kisebb extern hatások, kormányzati kudarcok, autonómia jelentősége
  - Állami beavatkozás – HOGYAN?

IV. Intézkedések kategorizálása

Szemponatok	Piaci dominanciájú gazdaság	Állami dominanciájú gazdaság
Koordinációs mechanizmusok		Kancellár kinevezése
		Rektori kinevezések központosítása
		Keretszámok meghatározása
		Hallgatói szerződések
		Egyetemalapítás, források elosztása
Tulajdonforma és finanszírozás	Állami támogatás csökkentése*	Diákhitel 2 (+ kamattámogatás)
	Hozzájárulás/ tandíj	

Változtatás	Kire hat?	Hogyan hat?	Kontextus
Kancellárok kinevezése	Egyetem mint gazdálkodó szervezet	<ul style="list-style-type: none"> •Utasítható •egyéni felelősség csökken •döntési szabadság korlátja 	Személyek azonossága? Gazdálkodás korlátozott
Forráskivonás a felsőoktatásból	Egyetem mint gazdálkodó szervezet	<ul style="list-style-type: none"> •Magánforrások...? •kiszelektálódás? •Minőségjavulás? 	Egzisztenciális kérdés; gyors bevezetés; eddig is bizonytalan
Rektorok központi kinevezése	Egyetem mint szakmai szervezet	<ul style="list-style-type: none"> •Utasítható •egyéni felelősség csökken •Szakmai autonómia sérül 	
Keretszámok meghatározása	Egyetemek (+ diákok)	<ul style="list-style-type: none"> •Hiányzó információ •Minőség-ellenőrző 	Korábban némi piaci koordináció; Egyetemek „egyenlősége”
Hallgatói hozzájárulás/ tandíj kiterjesztése	Diákok (+ egyetemek)	<ul style="list-style-type: none"> •Teljesítményre ösztönöz •Társadalmi mobilitás csökken •Kontraszelekció? 	Hiányzó szociális támogatások; Adósság-averzió

VI. Konklúziók

- Központosítás: tény
  - A reform célja: főleg költségcsökkentés
- Kornai elméleti háttérrel nyújt
  - Központosítás általában: nem ösztönöz teljesítményre + hiányzó információk
- Az ösztönzők megváltozása
  - felelősség csökken, információhiány a döntéshozónál, utasítások, kényszer → hatékonyságromlás (+ méltányosság sérül)